

Et postkort fra 1917

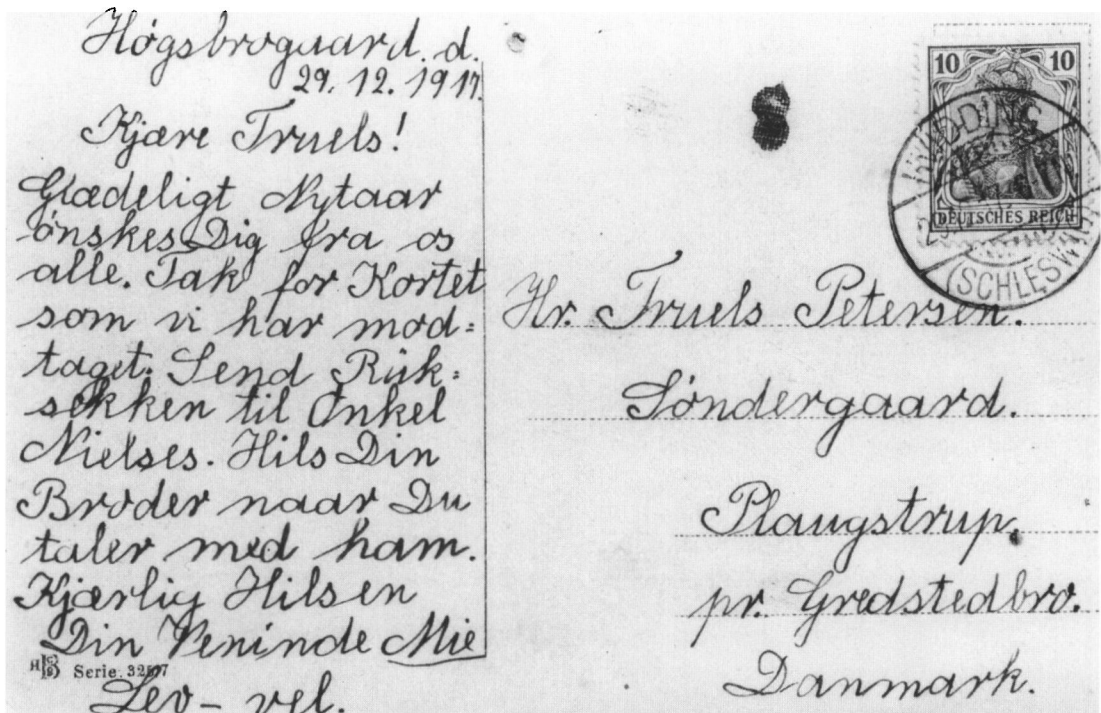
Historien bag et kort til en flygtet sønderjyde i Plougstrup fra hans veninde i Høgsbro

af Magne Juhl

Gamle postkort, der kan findes i familiens eje kan gemme en historie, som ikke umiddelbart er forståelig, og som, hvis den ikke fortælles i tide, vil gå tabt for de kommende generationer. Ja, kortet vil måske, som det nu ofte sker, kunne købes på loppemarked af vildt fremmede, for hvem måske kun billedet på kortet har interesse.

Her skal fortælles om et postkort, som fandtes i min morfars efterladte papirer og billeder. I dette tilfælde er historien endda sløret af det faktum, at der er benyttet dæknavn for modtageren, da kortet blev sendt.

Fig. 1. Det håndskrevne postkort fra 1917.

Kortet

Der er tale om et postkort med tysk frimærke stemplet i »Hvidding 29.12.1917« og stilet til Hr. Truels Petersen, Søndergaard, Plougstrup pr. Gredstedbro, Danmark. Med hensyn til teksten se fig. 1.

Modtageren

Hvem er nu Truels Petersen?

Min morfar, der er født 10. maj 1899 i Høgsbro i Hviding Sogn som søn af kådner, et sønderjysk udtryk for husmand, Niels Bennedsen Beck og hustru Karen Hansen, blev døbt Peter Truelsen Beck. Han flygtede under 1. Verdenskrig over grænsen til Danmark via Vadehavet for at undgå at blive soldat. Det hører til de historier, som min mor, Karen Beck, der var meget interesseret i Danmarks og nok især Sønderjyllands historie, fortalte om i min barndom. Postkortets eksistens er dog først blevet kendt efter Peter Truelsen Becks død i 1971. Han blev gift i Jernved Kirke i 1923. Bruden, Abelone Andrea Clausen, var født i 1898 som datter af gårdejer Peder Johansen Clausen og hustru Ane Henriette Møllin på Søndergaard i Plougstrup. Hun var altså født på gården, hvor kortets Truels Petersen boede. Hun døde kun 44 år gammel fra syv børn, hvoraf de yngste, tvillingerne Claudi og Nielsine, da kun var 7 år. I Peter Becks salmebog er med blæk indføjjet: »Ved mors begravelse den 8. oktober 1943. I Kirken Nr. 49, 460 og 548. I Hjemmet 32 og 146«. Ja, salmebøger og gamle bibler kan også indeholde oplysninger om slægtens medlemmer.

I forskellige skriftlige kilder findes yderligere oplysninger om Peter Becks og hustrus slægt; især i bogen »Slægten Juhl fra Virke-

lyst«, som kan ses på Lokalhistorisk Arkiv i Jernved¹. Heri er indføjjet min mors erindringer skrevet under hendes sygdom, kort før hun døde i 1991. I disse erindringer fortælles livligt om forholdene i hjemmet i Plougstrup.

Om Peter Becks videre færd kan læses i dagbladet Vestkysten i 1969: »Lørdag den 10. maj fylder fhv. gdr. Peter Beck, Tobøl, 70 år. Peter Beck overtog ved sit giftermål med Abelone Clausen, datter af den på sin tid kendte foregangsmand Peter Clausen, en gård i Plougstrup, som han drev i over 40 år. Han var en energisk og dygtig landmand, der drev sin gård på en udmærket måde. Også inden for de landbrugsfaglige foreninger ydede han en indsats og var bl.a. i flere år i bestyrelsen for Tobøl Mejeri. For fem år siden afstod Peter Beck gården til sønnen Claudi og flytte-

Peter Becks gård; matr. nr. 4a i Plougstrup, Jernved Sogn, som han købte i 1924. Billedet er fra kort efter, der var bygget nyt stuehus. Udbygningerne er da stadig stråttækte. I forgrunden ses Gyvelhøj, som senere kom til at ligge i et hjørne af haven.

de ind i et hus i Tobøl by. For omkring en snes år siden mistede han sin første hustru, med hvem han foruden nævnte søn har seks døtre. Peter Beck giftede sig senere med Karen Hansen, der også er fra Plougstrup.

Gården i Plougstrup ligger lige ned til Kongeåen, og på markerne findes adskillige kæmpehøje, bl.a. Riishøj, og i haven Gyvelhøj. Højene omtales også i Plougstrupbogen², hvor H. Jessen Hansen skriver: »Kæmpehøjene ligger tæt på Plougstrup bys marker; jeg mindes ikke at have set dem ligge tættere noget andet sted i Danmark. I byens sydøstligste hjørne, (hvor Peter Beck boede), ligger eller lå der ikke mindre end elleve så tæt sammen, at der ikke er tusind alen mellem de to, der lå hinanden fjernest, hvortil så endda kommer nogle stykker på marken umiddelbart østen for i Tobøl.«

Dæknavnet

Af det allerede nævnte fremgår, at alt tyder på, at der er en sammenhæng mellem navnet Truels Petersen og Peter Truelson Beck, og forklaringen giver Svend Falkner Sørensen i bogen »Faneflugt? Dansksindede soldaters flugt fra tysk krigstjeneste 1914-18«, hvor organiseret hjælp til de flygtede sønderjyder omtales s. 86 f.³. Foreningen »To Løver« var stiftet i 1888 af en kreds af konservative akademikere, som ønskede at støtte og gavne danskheden i grænselandet. I foreningens arkiv på Rigsarkivet findes oplysninger i en række spørgeskemaer om de flygtede. Heri er det tredje spørgsmål: »Deres her antagne Navn«. Falkner skriver herom: »Blanketterne (i arkivpakken) er alle udfyldt på de stiplede linier med de ønskede oplysninger. Dog er den lidt fantasifulde ide om at leve under an-

det navn tilsyneladende ikke rigtig slået an hos de nøgterne nordslesvigere. I hvert fald er linien med »Deres her antagne Navn« kun udfyldt i meget få tilfælde«.

Hvis Peter Truelson Beck havde udfyldt et sådant spørgeskema, ville det antagne navn sandsynligvis have været Truels Petersen. Et spørgeskema med hans navn har jeg ved en gennemgang af arkivpakken ikke fundet, men det kan skyldes, at nogle af skemaerne er forsvundet, idet der blandt de 375 bevarede blanketter er nogle med numre over 400. Til gengæld findes Peter Truelson Becks bror, Carl Hansen Beck, født 2.9.1897, i arkivet, så det er ikke umuligt, at Peter Beck også har været i kontakt med »To Løver«.

I arkivet ses oplysninger om 18 personer fra Hviding Sogn. En sammentælling af opholdsstederne efter flugten viser 15 med adresse pr. Gredstedbro, heraf ni i Jernved Sogn fordelt med syv i Jernved, en i Jernvedlund og en i Plougstrup. Af de 15 kom dog kun tre eller fire fra Hviding Sogn, medens de øvrige næsten alle var fra nabosogne til Hviding, nemlig Brøns, Roager og Rejsby sogne.

Brugen af dæknavn forklares med en frygt for eventuelle repressalier mod de flygtede ved en eventuel tysk besættelse af Danmark. »To Løvers« registrering skulle bruges ved en evakuering af de flygtede, men ifølge S. Falkner Sørensen 1989 s. 89, er der meget, der tyder på, at ikke kun humanitære motiver lå bag hjælpearbejdet, idet de flygtede blev udspurgt om mange forskellige ting og således benyttet som spioner. Centralt i dette arbejde var redaktør Willemoës og Ribe Stifttidendes redaktion som et sted, hvor mange desertører søgte hen, når de var kommet til Danmark.

Om Peter Beck benyttede dæknævnet i det daglige er tvivlsomt. De tre andre bevarede postkort fra tiden under 1. Verdenskrig bærer hans rigtige navn. Disse kort er alle afsendt fra et posthus nord for grænsen.

Flugten

Som nævnt fortalte min mor om hendes fars flugt, og den foregik ud gennem Vadehavet fra barndomshjemmet i Høgsbro. Faderen, Niels Bennedsen Beck, fulgte ham ud til havet, hvor Peter ville gå i en bue uden om grænsen, og når han forhåbentlig var kommet sikkert frem, skulle han signalere tilbage

med en lygte, så faderen kunne vide besked. Flugten forløb planmæssigt. Tidspunktet har været før 16.7.1917, idet et postkort fra denne dato er bevaret fra kammeraten Bertel Mortensen fra Høgsbro (senere gårdmand i Raahede), som også flygtede over grænsen. På dette tidspunkt tjente Peter Beck hos Peter Thomsen i Jedsted pr. Gredstedbro, som var det første sted, han tjente efter flugten.

De mest brugte flugtveje gik ifølge S. Falkner Sørensen gennem tre områder: Det bakkede terræn nord for Christiansfeld, de skovklædte egne ved Jels-Troldkær og hedeegne øst for Ribe. Det var relativt øde egne, og

Peter Becks fødehjem i Høgsbro. Hans forældre, Niels Bennedsen Beck (1867-1958) og Karen Hansen (1870-1937) ses på hver sin side af hestene. Huset lå lige øst for Høgsbro Kro og blev senere nedrevet.

der var gode muligheder for at gemme sig tæt ved grænsen. Det mindst brugte var at krydse grænsen, hvor denne udgjordes af Kongeåen, idet den forholdsvis brede, dybe og strømrigge å var svær at forcere hurtigt og lydløst. Udover disse grænseovergange på land, var det også forholdsvis almindeligt at gå udenom, nemlig gennem Vadehavet ved ebbe.

Flugtvejen gennem Vadehavet var absolut ikke ufarlig. I dårligt vejr kunne man miste orienteringen og i værste fald drukne. Risikoen var mindst for lokalkendte, der vidste, hvorledes bundforholdene var i Vadehavet ved ebbe og flod.⁴ Turen gennem Vadehavet og risikoen ved den er levende omtalt i børne- og ungdomsbogen *Over grænsen af A. Chr. Westergård*. En bog som nu ikke altid findes på bibliotekerne, men som stadig kan fås antikvarisk, og som vore børn og børnebørn kan lære historie af.

Peter Beck har ganske givet været fortrolig med Vadehavet nær Høgsbro. Det vides ikke, om han som ung gik på jagt og fiskeri i Vadehavet, men som voksen var han en ivrig jæger. Han huskes også at have været med på fiskeri i Vadehavet i min barndom i 1950'erne, hvor nogle landmænd fra Jernved ofte tog ud »å trin' skuld'«.

Som nævnt gik Peters bror, Carl Hansen Beck, også over grænsen. Det samme var tilfældet med flere af deres kammerater, hvoraf én, der også fik ophold i Jernved Sogn, opgav dæknavnet Hans Truelsen til »To Løver«.

Faderen, Niels Bennedsen Beck, hjalp til med flugten i flere tilfælde. Bl.a. er oplyst, at han hjalp Hans Chr. Philip, der var skolekammerat til brødrene Beck, over grænsen. Han

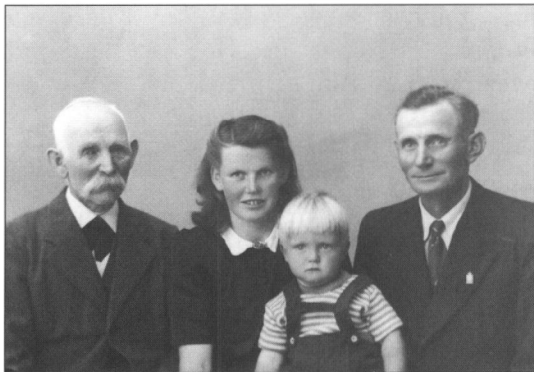
har muligvis også været involveret, da brødrene Hostrup fra Høgsbrogaard gik over, men mere om dem nedenfor.

Afsenderen

Afsenderen er repræsentant for dem derhjemme i fødesognet, og hun hilser fra »os alle«. Mon ikke »Onkel Nielses« er Peter Becks far og familie, hvortil rygsækken skal sendes. Onkel Niels kan dog også være Niels Okholm i Vester Vedsted, der af Maries bror, Hans Hostrup, omtales i *En sønderjydes erindringer som onkel Niels*⁵. Vester Vedsted var jo også nord for grænsen, og måske var der trafik over grænsen mellem Vester Vedsted og Høgsbro. Broderen, der skal hilses, er den allerede nævnte Carl Hansen Beck.

Veninden er Mie eller rettere Marie Hostrup, født 1903, fra Høgsbrogaard. Om denne gård og tre generationer fortæller hendes bror, Hans Hostrup, i *Sønderjysk Månedsskrift 1967*⁶ og hendes far, Niels Beyer Hostrup, i samme blad⁷,⁸. I *En sønderjydes erindringer* s. 30 fortæller Hans Hostrup netop om flugt via Vadehavet, og her synes han at have været hjælper. Broderen til Hans og Marie »forsvandt« i foråret 1915. Det var Karl Hostrup, født 1896. Han var i kontakt med »To Løver«, medens Hans Hostrup ikke findes der. Hans Hostrup deltog i 1. Verdenskrig som soldat på tysk side, men gik til sidst også over grænsen, og dertil spørger han: »Var det fejghed?«, hvilket han så kommer med nogle betragtninger over (H. Hostrup 1967 s. 20).

Marie Hostrup kom på Vestbirk Efterskole i 1918, hvorfra hun også sendte et kort til Peter Beck. Hun blev gift i 1930 med Aksel Warming Troelsen fra Vester Vedsted. Parret

Fire generationer, nemlig Peter Truelsen Beck med faderen Niels Bennedsen Beck, datteren Karen Beck gift Juhl og dattersønnen Magne Juhl. Billedet er fra julen 1948.

købte jord fra Høgsbrogård og byggede gården Høgsbrovej 2.

Afslutning

Det er, når dette trykkes, næsten 80 år siden kortet blev sendt. Der er sket mange ting siden. Grænsen blev kort efter flyttet sydpå, og

siden er såvel Høgsbro i Hviding Sogn som Plougstrup i Jernved Sogn kommet under samme kommune, så Peter Truelsen Beck flygtede således »kun« inden for den nuværende Ribe Kommune.

Noter:

1. Magne Juhl: Slægten Juhl fra Virkelyst i Jernved. Optegnelser om slægten i fotokopi 1991. Ajourført udgave haves på disketter.
2. H. Jessen Hansen: Plovstrup. Ribe 1974.
3. Svend Falkner Sørensen: Faneflugt? Dansksindede soldaters flugt fra tysk krigstjeneste 1914-18. Skrifter, udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland nr. 68, Åbenrå 1989.
4. Ibid. s. 26-27 og N. P. Petersen-Pauli: Sønderjyske Rømningsmænd. Kolding 1921, s. 49-54.
5. Hans Hostrup: En sønderjydes erindringer. Hviding 1970, s. 20.
6. Hans Hostrup: Høgsbrogård gennem tre generationer. Sønderjysk Månedsskrift 1967, s. 342-47.
7. Niels Beier Hostrup: Nogle Minder. Sønderjysk Månedsskrift 1961 side 99-100 med rettelser 1967 side 392..
8. Niels Beier Hostrup: Minder fra sommeren 1920. Sønderjysk Månedsskrift 1962 side 36-40

Magne Juhl, født 1947 i Jernved, overlæge, lic.med. Artikler til Fra Ribe Amt og Lokalårbogen for Bramming Kommune.